

Nemeshegyi Péter

MI A HIT?

Öt-tíz évvel ezelőtt sokat írtak a hittudósok a „hitetlenek hitéről”. Ismert K. Rahner elmélete a „névtelen keresztényekről”. Szerinte minden ember, aki a szíve mélyén feltörő Szentlélek sugalmazására bizalommal elfogadja embervoltát és a szeretet abszolút értékét, mégha nem is ismerné Krisztust, mégha fogalmilag Isten létét sem fogadná el, mégis „hívó”, sőt — bár tudatlanul — de „keresztény”. Ezek a fejtegetések kétségkívül érdekesek és fontosak. Mégis újabban a hittudósok figyelme inkább egy másik kérdés felé kezd fordulni: nem annyira a „hitetlenek hite”, mint inkább a „hívók hitetlensége” kerül az érdeklődés központjába. Ez a kérdés a mi számunkra, keresztények számára, egzisztenciális szempontból kétségkívül fontosabb az előző kérdésnél.

Mi hívőknek, keresztényeknek valljuk magunkat. De valóban hiszünk-e? Amit mi hitnek tartunk, igazán hit-e? Vagy csak megszokás? Vagy csak önálátás? Vagy csak pszichológiai álarc? Az igazi hit az ember létének legmélyéről feltörő alapelhatározás. Mindent ez hord, Mindennek ez az alapja. Nos, az én hitem valóban ilyen a mélységekből feltörő forrás-e? Vagy talán csak lelkem tükrén úszó vékony hártya, mely mély hitetlenség örvényeit takarja? Szívből hiszek-e? Vagy csak ajakkal? Ha az ember ilyen kérdéseket vet fel könnyörtelenül magának, alig lesz valaki, aki teljesen meg lenne elégedve önvizsgálódásának eredményével. Talán mindegyikünk ajkán annak az evangéliumi férfinak őszinte kiáltása buggyan majd ki: „Hiszek, Uram, segíts hitetlenségemen!” Mert ki tudna segíteni hitetlenségünkön ha nem ő, aki szerzője és beteljesítője hitünknek.

Saját, egyéni hitem problémája az Isten és énközöttém megoldandó legmélyebb kérdés, amit csak én magam tudok az Istennel való párbeszédben tisztázni. De azért talán hasznos lesz, ha a hittudomány szemével szemléljük, hogy melyek is a valóságos hit tulajdonságai. Így aztán módomban lesz világosabban látni, hogy én magam valóban hívő vagyok-e. Röviden, tizenegy pontban szeretném tehát vázolni a keresztény hit alapvető sajátosságát.

1. Idézzük a II. Vatikáni zsinat szavait: „A kinyilatkoztató Istennek a hit engedelmessége jár. A hit által az ember szabadon mindenestül ráhagyat-

kozik az Istenre, teljesen aláveti értelmét és akaratát a kinyilatkoztató Istennek és szívből elfogadja az Isten által adott kinyilatkoztatást". A hit tehát, először is, személyes viszony az Isten és az ember között. „Én hiszek te benned.” Hiszek Istenben, hiszek Krisztusban. Tehát nem csak elfogadom, hogy bizonyos tételek, az ugynevezett hitágazatok igazak, hanem először is teljes bizalommal elfogadom az Isten személyes szeretetét irántam. „Megismertük a szeretetet, amellyel az Isten szeret bennünket és hittünk benne” (1 János 4, 16). Krisztus által az Isten szól hozzám. VÉRÁZTOTT ARCCEL, ÁTSZÖGEZETT KEZEKKEL, ÉLETÉT ADVA, MINTEGY KÉR, KÖNYÖRÖG: „Higgy nekem, hidd, hogy szeretlek”. Az Isten szól: „Én veled vagyok. Énnekem te fontosabb vagy óriás hegyeknél, mély tengereknél, csillagfelhők millióinál. Én akarom, hogy te is velem légy. Te számomra pótolhatatlan, egyedüli barát vagy és az az én örömöm, ha hozzám találta. Hidd el, én szeretem ezt a világot, ezt a szennyes, piszkos, bűnös és mégis gyönyörű világot. Nincs olyan létező, amit utálnék. És téged, téged pedig úgy szeretlek, hogy fejedem minden hajszálat számon tartok. Higgy nekem. Hidd, hogy azt a megoldhatatlan tragédiát, amit embersorsnak hívnak, meg fogom oldani. Csak én tudom megoldani, senki más. De én megoldom. Hidd el, hogy a létnek van értelme, hogy 'élni jó, meghalni szép, szeretni tisztán megistenülés' (Reményik). Hidd, hogy én vagyok a béke, a te békéd, és ha rám teszed az életedet és elveszted azt, akkor nyered meg igazán. Hogy higgyél nekem, én odaadtam érted egyszülött, szeretett Fiamat. Beledobtam a gonoszság örvényébe és azt tettek vele az emberek, amit akartak. Kikóstolta a végsőkig a keserű embersorsot, és magára hagyta én is. De ott is, akkor is szeretett. Szeretett engem, aki úgy elhagytam. Szeretett titeket, akik megöltétek. Ezért az én képmásom ő. Aki őt látja, engem lát. Igen, ilyen bolond az Isten. És ilyen bolondnak kell lennie az embernek. Ez a te utad az élethez, a léthez. Mert én vagyok az élet, a lét; én vagyok a teljes hármassal odaadásban előlő szeretet. Hiszed ezt? Rátessed-e az életedet?”

Aki erre a hívásra igent felel, az hisz. Az rátette az életét az Isten szavára. Ráhagyatkozott mindenestül: mint a gyerek anyjára, vagy mint Babits Adám kutyája gazdájára. Több ez mint ésszerű következtetés, szillogisztikus okoskodás. Az egész embernek alap-állásfogalása ez, létének értelmével kapcsolatban. Az ilyen ember hiszi, hogy a lét alapja, Isten, maga elmondta nekünk, hogyan látja ő a létet, a mi létünk értelmét. Minden ember végső állásfogalása létének értelmére vonatkozólag valamiféle hit. Nem logikus levezetés, hanem egész-emberi állásfogalás. A Krisztust hívó ember a Krisztusban megnyilvánuló Isten szavára bízván magát foglal állást. Az Isten szavára építi egész életét, halálát. Krisztusban ránk mosolyog a lét titka, mint személyes, égő szeretet. És mi, ha hiszünk, visszamosolygunk rá és belevetjük magunkat karjaiba. Ez nem spekuláció. Ez életelhatározás.

2. A hit tehát nemcsak a hideg ész aktusa; és mégis — ez hittünk második tulajdonsága — a hit ésszerű. Az Isten úgy szólt a világhoz, hogy

az emberek felismerhetik szavát. Nézzük az egész „keresztény jelenséget” (Le phénomène chrétien — Teilhard), kezdve ószövetségi gyökereinél; feltornyosodva Jézus személyiségében, csodáiban, halálában, feltámadásában; folytatódva az Egyház szentjeiben, nagyaiban, bűnösségében is örökre újrászülető titkos erejében. Ez az egész óriási mozgalom, melynek nincs párja az emberiség történelmében, azon a meggyőződésen alapszik, hogy Krisztusban maga a végtelen Isten szól hozzánk és adta magát nekünk. Alig gondolható, hogy egy ennyi értéket és ennyi energiát szülő világmozgalom valami primitív tévedésen alapulna. Manapság nem divat a hit ésszerűségéről beszélni, az apologetikának rossz híre van. Biztos, hogy egy túl egyszerű, túl magabiztos, túl veszekedő apologetikának ideje lejárt. De ez nem ment fel a kötelezettségtől, hogy kutassuk hitünk ésszerűségét. Már csak hálából is az Isten iránt. Isten tudván kishitűségünket, szeretetből halmozott el bennünket szavának jeleivel. Egy lelkünk mélyében felvillanó puszta hívásra is hittel kellene odaadnunk magunkat Istennek, de Isten ismeri gyávaságunkat. Ezért szól hozzánk csodákkal és jelekkel, a „tanúk felhőjével”, akik láttak, hallottak és tapintották az Élet Igéjét. Persze ezek az isteni jelek nem lehetnek olyanok, melyek ellentmondának a kinyilatkoztatás lényegének. Isten a személyiségét nyilvánítja ki nekünk Krisztusban, és ez a személyiség hármassá, önfelédtt, odaadó, önzetlen szeretet. Ez az Isten, és ennek képmására kell alakulnia a krisztusi embernek. Ezért az Isten jelei nem lehetnek hatalmának fitogtatásai, nem lehetnek világi előnyök kecsesgetései. „Kerestek, nem mert jelet láttatok, hanem mert ettetek és jóllaktatok” (Jn 6, 26). Csak annak lesz út a hithez a csoda, aki az örök szeretet hajnalhasadását látja meg bennük. Ezért, bár ésszerű a hit, a természetes emberi ész, akármennyi jelet is lát, saját erejével valóban hinni nem képes.

3. És ez hitünk harmadik tulajdonsága: a hit k e g y e l e m. Hinni kegyelem. Az Isten, ki szólt hozzánk Krisztusban, maga villan fel lelkünk mélyén a Szentlélek fényével. Ráhangolja lelkünket az Isten húrjára. Meglátatja velünk Isten fényének ragyogását a keresztfeszített Jézus elkínt arcán. „Senki nem mondhatja: Krisztus az Úr, ha nem a Szentlélek által.” Vagy ahogy oly szépen mondja az Orange-i zsinat, melyet az I. Vatikánum idéz: senki sem tud hinni, ha csak a Szentlélek kegyelme oda nem édesíti az isteni igazsághoz. Mint ahogy csak a jó ember tudja, mégpedig teljes biztonsággal, hogy mi a jó, úgy csak a Szentlélek tüzével áthatott szív tudja felogni és meglátni az abszolút Isten tettét és szavát a Krisztus-történetben. Ezért erős a hit. Nincs benne semmi „talán”, vagy „esetleg”. Az ember hite nem húzza le az Isten önkinyilatkoztatását az emberi vélemények ingatag lápjába. Az „első igazság”, vagyis Isten pecsétjét üti ránk az Úr. Ez húz és irányít a hit felé, és megéreztetni velünk, hogy akkor tesszük a helyeset és a jót, amikor feltétlen odaadással hiszünk. Amíg ez a kegyelem nincs megadva, hiába mondom valakinek, hogy higgyen. Nem képes rá. Balgaság neki. Szavaim csak külső zörejek, ha nincs ott, mint Ágoston mondta mindig, a

„benső Mester”. Nem emberi szószékről beszél az, aki „a szívet oktatja”. Az ő szószéke az égben van. És mégis akkor jön az isteni vendég szívénkbe, amikor a hírhirdető szava cseng fülünkbe. Mintegy szentség ez a szó, eszköze Isten kegyelmének. De hogy szívénk mélyéig csengjen, az már nem a hírhirdető műve, hanem az Istené, aki „megnyitja szívényt”, ezt a félnk, gyanakvó szívet, hogy higgyen az örömhírnk.

4. A hit ajándék, a hit kegyelem. És mégis — ez negyedik tulajdonsága hitünknek — a hit egyben a mi legbensőbb, le g s z a b a d a b b elhatározásunk. Sem a csodák ezrei, sem a Szentlélek sugalmazása nem kényszerít, hogy higgyek. Senki sem hisz, ha hinni nem akar. A hit: szabad elhatározás. Ezért van benne valami a „salto mortale”-ból. Feladom biztonságomat, nem megyek a magam feje után, nem magam adok célt és értelmet életemnek, hanem belevetem magamat egy másvalaki felfogásába: elfogadom, amit ő mond az én legszemélyesebb léte mről, az én életem és halálom értelméről. Ez olyan mintha valaki leveti magát egy hegyoromról a sötéten tátongó ürbe. És bízik, hogy amint zuhan lefelé, elkapja valaki. Nem fog összezúzódni a szakadék fenekén, két atyai kéz fogja fel hullását: élni fog. Ha valaki nem érzi a hitnek ezt a lélegzetelállító rizikóját, nem tudom, hisz-e igazán. Ha nem mondhatja igazán: „Ha csak ebben az életben reménykednék Krisztusban, szerencsétlenebb lennék minden embernél” (Vö. 1 Kor 15, 19), — akkor ez a hit talán csak vasárnapi ünneplőruha és nem az emberi élet alapelhatározása. Az igaz hívőt, Jézust is, Pált is, követőiket is, bolondnak tartotta a világ. Az igazi hit a világ szemével nézve: balgaság. És ezért áll állandóan a kísértés tüzében.

5. Épp ez hitünk ötödik alaptulajdonsága: hitünk állandóan v e s z é l y e z t e t t hit. A hit soha sem lesz biztosított tulajdonunk. A hitet nem lehet, mint valami dolgot, páncélszekrénybe zární, lakat alatt őrizni. A hit mindig mintegy túhegyen lebeg labilis egyensúlyban: a Szentlélek kegyelme az egyik, az én szabad elhatározásom a másik. És ez az elhatározás mindig csak mint ma is új választás tud létezni. Ma reggel, amikor fáradtan kinyitom szememet és egy új szürke nap nyomorúsága rebben elém, igen, ma reggel, Uram, ma is hiszek, hiszek a szívárvány minden színében tündöklő szeretet kinyilatkoztatásában. Hiszek, „mindennek ellenére”, m é g i s hiszek. Az ilyen „mégis hiszek”-lelkület, ez keresztény hitünk normális állapota. Sötét a világ, hallgat az Isten. Amikor mi úgy gondoljuk, hogy tennie, szólnia kellene, odavágnia vagy mentenie kellene, amikor úgy gondoljuk, „hogya van Isten, ezt az egy dolgot már mégsem tűrheti”, akkor is tétlen, akkor is hallgat. Alszik talán az Isten? Vagy halott? Az Isten hallgatásába burkolt világban élünk mindennap. Mint ahogy hallgatott az Atya, amikor Jézus hozzá kiáltott a keresztfán. És ebben a sötét világban mondjuk nap mint nap: „Uram, mégis hiszek”. „Hiszek a Szent Szívben és szeretetében. Hiszek a szenteknek nagy közösségében. Hiszek a szeretet végső győzelmében” — ahogy a sokat szenvedett Prohászka imádkozta. Néha úgy érezzük, hogy egy nagy sötét kozmikus

felhő takar el mindent és födi el az eget, egy, csak egy csillag ragyog halványan: Betlehem csillaga, a Golgota éjének csillaga. Több nem adatik nekünk, ez elég kell, hogy legyen. Ebbe az egy csillagba vetjük minden reményünket, ráadjuk életünket. A nagy sötétségben, mégis hiszek.

De mert annyi a sötétség, hitünk a világosság Istenében mindig megkísértett hit. Olyan mint egy kis gyertyaláng a nagy éjszakában. Rátör ezerfelől a sötét, az egész világűr éjszakájának támadása egyetlen gyertya lobogó lángocskája ellen. És, csodálatos, amikor egy világnyi sötétség a gyertya fényköréhez ér, hogy megfojtsa, — elfoszlik, fénné olvad. A sötétség csak addig látszik nagyhatalomnak, amíg messze van a fénytől; ha közelébe ér, hogy rátörjön, feltárja semmivoltát. Így van a hittel is: kis lángja ég évszázadok minden sötétségén át, minden kételyen, minden halálon, minden pusztuláson át, erősebb mindennél. Mert az isteni olaj, a Lélek élteti.

6. Nincs biztosabb ismeret, nincs biztosabb alap, mint a hit, mert magára az Isten bölcsességére és erejére támaszkodik. Ez hitünk hatodik tulajdonsága: a hit sziklára épült ház. Jöhet eső, jöhet vihar, rátörhet a házra, az össze nem omlik: sziklán áll. Ez a szikla nem más, mint maga az Isten, az örök igazság.

Görögül „aletheia”-nak mondják az igazságot. Szó szerint fordítva: „nem-rejtettség”. A görögök úgy érezték, hogy az egész világ képmás, talány, melynek mélyén ott rejtőzködik az igazi lét. A misztikus meglátás pillanatában tárul fel a barlangbörtön lakóinak csodálkozó szeme előtt a valóban létező világ, melynek a mi felületes világunk csak árnyéka. A zsidók „emet”-nek mondják az igazságot. Szó szerint fordítva: „hűség”. A zsidók az alkotó, szóló, szövetséget kötő Isten hűségében találták meg az igazságot. Az Isten szavát hallották, abba vetették bizalmukat és így álltak az igazság szikláján. Krisztusban egyesül e két nagy vonás: ő a megbocsátó Isten, a halottakat feltámasztó Isten hűségének tanúja, de egyben őbenne, mint megtestesült Istenfiában feltárul előttünk a lét gyökere: az Isten, aki „Én vagyok”-nak hívja magát. Krisztus az emberarcú Isten, aki csak a teljes áldozat erőtlenségében tudja igazán kinyilatkoztatni mindenhatóságát. Ezen a krisztusi létfeltáráson, kiben velünk a hűséges Isten, ezen alapszik a mi hitünk. Nem emberi eszme-futtatáson, nem emberi bölcsességen, nem emberi erőn, hanem az Isten erején és az Isten bölcsességén, mely akkor is, ha végtelen gyengeségnek és bolondságnak tűnik, végtelenül nagyobb minden erőnél és minden tudománynál (Vö. 1 Kor 1, 19-31).

7. Ez az Isten hűségében gyökerező hit jövőt nyit meg számunkra, jövőt ad az egész emberiségnek, az egész világnak. Ebben találjuk hitünk hetedik tulajdonságát. A hit reménybe nyílik, mert alapja a világnak jövőt ígérő Isten. Van-e jövője a világnak? Van-e értelme az ember művének? Az élet győz-e, vagy a halál? Elválás lesz-e a vég, vagy találkozás? Elporladás, vagy fölmagasztosulás? A mindig feljebb törő világ fejlődése értelmetlen örvénybe hull-e majd vissza, vagy talán örök virág nyílik a fejlődés mulandó

fáján? Ezek a kérdések az emberiség alapvető problémáját érintik. „Miért születni? Minek élni?” Nemcsak a „nagy természet”, hanem az ember is „kiégett szívvel” ezt kérdezi. A keresztség és feltámadás Krisztusa adja meg a diadalmas választ. Az Isten az élet barátja. Életet akar és nem halált. Semmi kárba nem vész. A szeretet és műve megmarad. Megőrzi a feltámadott Krisztus szívében és kereszttől a halálon beleemeli az életbe. Ezer bukáson át hazavezet az út, oda ahol a Fiú a dicsőség stigmáival jegyzett világot átadja Atyjának, hogy Isten legyen minden mindenkiben (1 Kor 15,28). Aki hisz, az tudja, hogy az Isten önmagát ígérte oda a világnak: az Igében látni, a Lélekben szeretni őt és egynek lenni a „szentek nagy közösségében”. Ezt hiszi a világ jövőjének, aki Krisztusban hisz.

8. De ez a jövőbe vetett rendületlen hit nem teszi a hitet tétlen álmodozássá. A hit nyolcadik tulajdonsága az, hogy „tevékeny”. Az a hit, amelyik, mint Pál mondja, „érvényes”, a „szeretetlenben tevékenykedő hit” (Gal 5,6). Igaz, létezhet hit szeretet nélkül is, de ez vagy most születő tökéletlen hit, vagy halálosan megsebzett, széthullófélben lévő hit. A hit valódi formája a tevékeny szeretetben való teljes odaadás. A hit az ember alapállásfoglalása életével, létével szemben: az ilyen alapállásfoglalás, ha létezik, befolyásol minden tettet, minden gondolatot. A hitből élet fakad, hálás élet. Az Isten megbocsátott, hát hogyanne bocsátanék meg én is. Az Isten szeret, hát hogyanne szeretnék én is. Krisztus szomjazik testvéremben, hát hogyanne adnék inni neki. Krisztus meztelen a szegényben, hát hogyanne ruháznám. Hiszem, hogy egy az Atyánk; hogyan találkozhatnék valakivel, hogy testvéremnek ne vallanám. Hiszem, hogy maga az Isten fia jött közénk, hogy „legyen úgy, mint aki szolgál”, hogyan tölthetném el életemet uraskodással, anélkül, hogy az embert, minden embert szolgáltnám. Ha a hitemből nem folyik ilyen hálás, szerető, szolgáló élet, ki tudja, van-e hitem igazán. Ijesztő ez talán nekünk szegény, gyenge, következtelen embereknek. A mi hitünk bukdácsoló hit, bűnbánó hit, irgalmasságért könyörgő kishitűek hite. Ezért nincs számunkra más lehetőség, mint hogy annál keressünk támogatást hitünknek, kinek hite el nem fogyhat a világ végéig az évszázadokon át: ez pedig nem más, mint az Isten népe, az Egyház.

9. Ez hitünk kilencedik tulajdonsága: a keresztény hit egy közösség hite, az Isten népéé. Igaz, nincs személyesebb, egyénibb dolog az én hitemnél. De ugyanakkor ez az én kis, gyenge, tegnap született, homályos hitem részesedés az egyetemes Egyház nagy, erős, tévedhetetlen, évezredek hitében. „Pisteuomen”, „Mi hiszünk”, így kezdődtek a régi zsinatok Krédói. Ez a „mi” ott született a Sinai hegy lábánál, ott fakadozott az apostolok szívében Galilea útjain, ott olvadt egybe a nyelvek viharában pünkösdkor, ott orgonál az Egyházatyák harmóniájában, ott áll kövé formálva a középkori katedrálisokban, ott lüktet őt világrész milliónyi hívőinek lelkében. „Mi hiszünk”, az egy Lélek erejében, hiszünk az egy Istenben, az egy Úr Krisztusban, és hisszük a bennük egybefont nagy, közös testvériséget.

Régen volt, még római kispap koromban. A karácsonyi szünet előtti utolsó nap volt a Gregoriánán. Nagy osztálytermünk óriási tábláit már reggel befedte a sok írás: a világ számtalan nyelvén, mindegyik diák a magáén, odairta karácsonyi üdvözlését. Volt ott kacskaringós indiai írás, nemesen húzódó arab betűk, ízlésesen lendülő kínai írásjelek, sűrű örmény sorok, és latin betűkkel üdvözlés Európa, Amerika, Afrika, Ausztrália fiaitól. Én is odakanyarítottam a „Boldog karácsonyi ünnepeket” Magyarország nevében. Az utolsó órán a diákok mind összetódultak a több száz diákot befogadó nagy tanteremünkbe; énekeltünk, pénzt gyűjtöttünk a római szegényeknek, a végén pedig a karvezető francia kispap felhívására rázendítettünk latinul a Mise Kredójára. Sok száz fiatal férfi, a világ minden tájáról, — fehérek, sárgák, feketék, — kik rátették egész életüket Krisztus követésére, énekelték ott egy szívvel, egy lélekkel: „*Credo in unum Deum, et in unum Dominum. Credo in Spiritum Sanctum. Credo unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam . . .*” A szívünkbe markolt ez az ének, soha sem tudom elfelejteni. Ott nem csak tudtam, hanem megéltem a nagy, egyetemes, évszázados Egyház hitét. De nemcsak ott Rómában, a hit mindenütt egy nagy közösségi aktus: „*Simul fiximus oculos in lumen veritatis*”. „Együtt szegeztük szemünket az igazság fényére” — ahogy Ágoston mondja. Itt Japánban is, ha egy eldugott kis faházacskában, a milliós neonfényes nagyváros tengerében meghúzódva, tíz keresztény, férfi, asszony, fiú, leány, kisgyerek, üli körül a gyékényen miséző pap oltár-asztalát, ők is éppen úgy benne állnak a mérhetetlen időt és tereket átölelő közösségben, Ábeltől az utolsó napok szentjeiig: „Mi hiszünk az egy Istenben, az egy Úr Krisztusban, az egy Lélekben”.

10. Ennek a hitnek, — és ez a tizedik tulajdonsága — központja van, ami mindennek kulcsa. Hitünk, mint fejtegetéseink elején mondtuk, ráhagyatkozás Istenre, az Isten szavára. De ez a szó mond valamit: a hitnek tartalma van. És ez a tartalom nem összefüggéstelen tételek sorozata, hanem szerves egész. Van egy gyűjtőpontja. Kifejezhetjük különböző szavakkal, de értelme egy. Jézus így mondta: „Eljött az Isten országa”. Szent Péter és vele az őskeresztények egyszerűen így mondták: „Úrrá és Felkenté tette Isten azt a Jézust, akit ti megfeszítettetek”. Pál így mondta: „Meghalt Krisztus a mi bűneinkért; feltámadott megigazulásunkért”. A trienti zsinat így mondja: „Először is azt hisszük, hogy a Krisztusban történt megváltás által az Isten kegyelmével megigazulttá teszi az igaztalant”. A II. Vatikánum így mondja: „Velünk van az Isten, aki kiszabadít a bűn és halál sötétségéből és feltámaszt örök életre”. Vagy így mondhatjuk: „Hiszem, hogy az Atyaisten Fiában és Szentlelkében közvetlenül odaadja magát mint igazság és szeretet a bűnös világnak, hogy a világ a Szentlélek szeretetében, Fia által eljusson az Atyához és az ő életéből éljen”. Vagy talán még rövidebben így mondhatjuk: „Hiszem, hogy az Isten önmagában és e világ felé abszolút a g a p é, feltétlen szeretet. És hiszem, hogy aki a szeretetben marad, Istenben marad, és Isten öbenne, hogy ítélet alá nem kerül, hogy már átköltözött a halálból az életre.

Ez a hitünk központja. És minden más hitágazat, minden erkölcsi törvény, minden egyházi parancs csak úgy bír értelemmel, ha erre a központra vonatkoztatjuk, ha ebből a gyújtópontból kap fényt. Aki ezt a központi igazságot elfogadja és saját életének központjává teszi, annak hite van, olyan hite, mely legyőzte a világot.

11. Ez a hit — és ez legyen utolsó pontunk — gyökere és alapja minden megigazulásnak (Trentói zsinat). Nem tettei által lesz az ember „igaz” az Isten előtt, hanem a Krisztus megváltásába vetett hit által. Ha a Szentlélek sugalmazására felhagyunk minden önigazolással és önteltséggel, ha elfogadjuk az Isten irgalmát, melyet Krisztusban tárt ki felénk, akkor nyílnak fel szívünk zsilipjei, és árad be a Szentlélek tengere. Ahol a Szentlélek, ott az Isten szeretete. Ahol a Szentlélek, ott az Isten ujjával szívünkbe vésett „élő törvény”, mely már nem holt betű, hanem benső dinamizmus: ez belénk ülteti Krisztus szívét és ráhangol arra, hogy szeressünk szeretni. Szeretetet parancsolni nem lehet. Krisztus is csak azért parancsolhatta, mert megadja azt, amit parancsol. Az Isten a mi szívünkön át akar szeretni: ez az „*agape*”. És az isteni parancs: ne fojtsd el restségeddel magadban az isteni tüzet, ne tömd el önzéseddal az örök életre felsugárzó víz áradását. Ne félj szeretni, ne félj megtapasztalni, hogy milyen jó szeretni. Itt van az élet, ez az ami marad. Semmi más. De ez minden. Mert az Isten szeretet. Aki hitt a szeretetben és élte azt, élni fog örökké.

Henri de Lubac

AZ EGYHÁZ HITE *

Az a *Credo*, amelyet még ma is imádkozunk, néhány szövegváltozatot nem számítva a római Egyház régi Credója. J. A. Jungmannal úgy is mondhatnánk: „a legrégebb római katekizmus”. „Tizenkét szakaszra taglalása nem felel meg az eredeti felosztásnak . . . : ez a felosztás későbbi keletű és mesterkélty; inkább elhomályosítja, sem hogy megvilágítaná a mondatok közötti kapcsolatokat”.¹ Eredetileg a keresztségre készülő hitjelöltek használatára állították össze. Szerkezete hármas tagolású, hiszen szentháromságos Credóról van szó. Tovább bontakoztat egy ősbibliai keresztségi szimbólumot, amely lényegében a Szentháromságot kifejező hitvallás volt; maga ez a keresztségi szimbólum pedig első kibontását képezte annak a formulának, amelyet a szent Máté szerinti

* CHRISTUS, N° 46 (Avril 1965), 228 - 246.